
Możliwości rozwoju Uniwersytetów Trzeciego Wieku jako organizacji wspierających osoby starsze

Opportunities for the development of Third Age Universities as organizations supporting the elderly

Sebastian Kubala¹

Magdalena Zając-Sawicka

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Katedra Rozwoju Organizacji, ul. Rakowicka 27, 31-510 Kraków, Polska

---

Summary

Aim: The main aim of the study was to present the opportunities posed by Universities of the Third Age in relation to elderly people and the country's economy. In the first stage of the study examined whether there are factors that could affect the number of people participating in activities organized by UTA. Therefore, it was examined causal relationships between the number of people participating in the classes organized by the Universities of the Third Age and the number of UTA, the number of professionally active people aged 50+ and the number people with retirement or pension. The research period referred to 2017. The second stage of the study referred to the identification of opportunities related to the development of UTA as an organization that supports the elderly people.

Material and Methods: The study used the Spearman rank correlation index. For this purpose, source materials and publications of the Central Statistical Office for individual voivodships were used regarding the number of universities and graduate students. Consideration was also literature and data related to the activities of the Universities of the Third Age. On the basis of the Government Program and Report on Third Age Universities, possibilities related to the development of individuals as organizations that support the elderly are defined.

Results and conclusions: The results of the analyzes show the universality of operation of universities in Poland in 2017. The data shows that in the same year in the country operated 2076 universities. The analysis of statistical data confirms that the relationship between the number of students at Universities of the Third Age and the increase in the number of such

---

¹ kubalas@uek.krakow.pl

universities, as well as the number of people who are professionally active at the age of 50+ and people with retirement or pension is statistically significant. The idea of creating Universities of the Third Age is the way in which empowerment and limiting the marginalization of elderly. Universities of the Third Age create many opportunities that can improve the quality of life or increase awareness and physical activity. In addition, the functioning of these types of universities may contribute to the development of the national economy, which is one of the arguments that actions undertaken for the benefit of older people should be treated as a priority.

Key words:

University of the 3rd century, elderly person.

Wstęp

Realizacja celów społecznych - w skład, których wchodzi przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu – możliwa jest wówczas, gdy obywatele i inne organizacje obywatelskie mogą kontrolować realizację zleconych im zadań. Jak wskazuje Towalski, w koncepcję ekonomii społecznej wpisana jest realizacja projektów nakierowanych na społeczeństwo lokalne, uwzględniające wysoką jakość nowych form przedsiębiorczości [1]. Dzięki temu, w myśl warunków i celów strategicznych Unii Europejskiej, możliwe jest dążenie do: rozwoju ekonomii społecznej oraz podejmowania działań na lokalnych rynkach pozwalających tworzenie równych szans dla społeczeństwa. Należy zaznaczyć, że to właśnie ekonomia społeczna ma nadrzędne zadanie: realizacji pomocy w poszczególnych grupach społecznych oraz przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu w społeczeństwie [2].

Do organizacji realizujących powyższe cele zaliczane są Uniwersytety Trzeciego Wieku (UTW). Do determinant rozwoju UTW zalicza się przede wszystkim: wzrost liczby osób starszych, rozwój sieci wsparcia UTW, zmiany wymagań i potrzeb emerytów, zmianę stylu życia oraz form spędzania wolnego czasu [3]. Można zaryzykować stwierdzenie, iż tworzenie UTW stanowi rodzaj prowadzonej polityki uwzględniającej ekonomiczne potrzeby społeczeństwa. Poprzez aktywizację osób starszych, pomagają im zaadaptować się do zachodzących zmian we współczesnym świecie. Stanowią formę edukacji dla seniorów, pozwalającą na samokształcenie, jak i na rozwijanie umiejętności oraz spędzanie wolnego czasu w sposób aktywny. Podczas procesu kształcenia seniorzy mają styczność nie tylko ze swoimi rówieśnikami, ale również z różnego typu doradztwem. Istnieje dzięki temu możliwość zmniejszenia dyskomfortu oraz następuje ułatwienie kontaktów z jednostkami najbardziej potrzebnymi dla tej grupy wiekowej, m.in. poprzez nawiązywanie dialogu ze

środowiskiem ochrony zdrowia, wsparciem ośrodków rehabilitacyjnych, wznowieniem aktywności sportowej lub turystycznej, zapoznaniem się z programem kulturalnym danej miejscowości.

Pierwsza tego typu jednostka uniwersytecka powstała we Francji w 1973 roku. Na bazie cyklicznych spotkań ustalony został zakres działalności UTW. Kierowano się wówczas trzema postulatami, które stanowią propagowanie: (1) wiedzy obejmującej zdrowie w starszym wieku, (2) wiedzy kulturalnej, modyfikowanej o doświadczenia i wiedzę osób starszych, (3) potencjału i możliwości badawczych, które powinny być wykorzystywane w celu rozwiązywania problemów z jakimi borykają się seniorzy [4].

Trzecim krajem (po Francji i Belgii), w którym rozpoczęto działalność uniwersytecką była Polska [5]. W 1975 roku w Warszawie powstał pierwszy w kraju UTW, który funkcjonował w obrębie Podyplomowego Centrum Kształcenia Kadr Medycznych. Koncepcja powstawania pierwszych UTW zależna była również od zmian demograficznych zachodzących w tych latach oraz przeprowadzanych reform szkolnictwa i dostosowania ich do różnych grup wiekowych. Jednocześnie głównymi celami, dla których realizowano plan rozbudowy i przeniesienia ośrodków uniwersyteckich do innych miast były: (1) poszerzenie działalności edukacyjnej wśród osób starszych, (2) szeroko pojęta aktywność i aktywizacja osób starszych w sferach intelektualnych, psychologicznych i fizycznych, (3) integracja osób starszych [6].

Uniwersytety Trzeciego Wieku swoją działalność opierają na zróżnicowanych formach organizacyjno-prawnych. W literaturze wyodrębnia się ich trzy typy. Pierwszy z nich to organizacje pozarządowe, drugi inaugurowany w strukturach uczelni wyższych publicznych i niepublicznych, a trzeci w strukturach jednostek organizacyjnych samorządu lokalnego [6].

Tabela 1. Formy organizacyjno- prawne Uniwersytetów Trzeciego Wieku

Organizacje pozarządowe	Struktury uczelni wyższych	Jednostki organizacyjne samorządu terytorialnego
Prowadzone przez: - Fundacje - Stowarzyszenia	Prowadzone przez: - Uczelnie	Prowadzone przez: - Centra kultury - Centra kształcenia ustawicznego - Biblioteki - Ośrodki pomocy społecznej
Cechy charakterystyczne		
- Posiadanie osobowości prawnej - Wybór władzy zgodnie ze	- Kierowane przez pełnomocnika rektora - Powoływane przez	- W strukturach samorządów – kierowane przez pracowników - Zasady działalności UTW

statutem stowarzyszenia - Niezależność w podejmowaniu działań - Samodzielne organizowanie zajęć - Samodzielność logistyczna - Posiadanie władzy (zarząd jako organ kontrolny wewnątrz organizacji) - Posiadanie regulaminu - Zależność finansowa i strukturalna od organizacji pozarządowej, która je prowadzi - Współpraca z uczelniami wyższymi i jednostkami samorządu lokalnego czy organizacjami pozarządowymi	władze uczelni - Zasady działania ustalane przez uczelnie - Wspieranie organizacji zajęć - Uzależnienie od uczelni pod względem finansowym i strukturalnym	ustalone przez władze samorządowe - Dysponowanie środkami pieniężnymi pozwalającymi na wsparcie i dofinansowanie zajęć bądź materialnymi w formie sal dydaktycznych - Jednostki opracowują i ogłaszają plan nauczania
--	--	---

W każdym wypadku pobierane są niewielkie opłaty za uczestnictwo w zajęciach lub ustalane są składki dla uczestników

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [7].

UTW, które chcą w pełni realizować swoją politykę muszą stanowić kompatybilną strukturę. Wiele instytucji i podmiotów powinno być ze sobą połączonych, a współpraca zachodzić musi pomiędzy nie tylko instytucjami naukowymi, ale również administracją rządową i samorządową, instytucjami oświaty i organizacjami pozarządowymi [4].

Jednakże UTW nie muszą być jednostkami, które działają tylko i wyłącznie przy uniwersytetach lub innych uczelniach, ale mają prawo być powołane i mogą rozpowszechniać swoją działalność przy jednostkach samorządu terytorialnego, takich jak: biblioteki, ośrodki pomocy, domy pobytu, czy domy kultury [8].

Większość jednostek uniwersyteckich opartych jest na modelu francuskim gdzie największy nacisk nałożony jest na zajęcia dydaktyczne [5]. Innymi typami UTW są uniwersytety brytyjskie oraz niemieckie. Istota funkcjonowania uniwersytetów brytyjskich odnosi się do wykorzystywania wiedzy, którą słuchacze nabywają dzięki zajęciom prowadzonym przez wolontariuszy, z kolei uniwersytety niemieckie związane są ze sposobami radzenia sobie z problemami życia codziennego oraz możliwościami z nadążaniem za zaistniałymi zmianami [9].

Standaryzacja kolejnych powstających uniwersytetów polega na profesjonalizacji, optymalizacji i wzroście jakości świadczonych usług edukacyjnych. Najczęściej działalność

UTW finansowana jest ze środków zebranych z wpłat samych zainteresowanych, następnie ze środków dotowanych z samorządów oraz środków uzyskiwanych ze składek członkowskich.

Na UTW najczęstszymi formami realizowanych zajęć i planów dydaktycznych są seminaria, wykłady, regularne zajęcia, imprezy kulturalne i działalność społeczna. W skład każdego z nich wchodzi konkretne zajęcia lub aktywności pozwalające na zdobywanie wiedzy, rozwój osobisty oraz różnego rodzaju formy aktywności. Do regularnych zajęć zalicza się m.in. zajęcia prowadzone w formach warsztatów, lektoratów, kół zainteresowań czy treningu. Do działalności społecznej zalicza się pomoc innym potrzebującym.

Materiał i metodyka badań

Głównym celem pracy była prezentacja możliwości, jakie niosą ze sobą Uniwersytety Trzeciego Wieku w stosunku do osób starszych oraz gospodarki kraju. W pierwszym etapie badań sprawdzono, czy istnieją czynniki mogące wpływać na liczbę osób uczestniczących w zajęciach organizowanych przez UTW. W związku z tym zbadano zależności przyczynowe pomiędzy liczbą osób uczestniczących w zajęciach organizowanych przez UTW a liczbą UTW, liczbą osób aktywnych zawodowo w wieku 50+ oraz liczbą emerytów i rencistów. Okres badawczy odnosił się do roku 2017. W badaniu posłużono się wskaźnikiem korelacji rang Spearmana. W tym celu wykorzystane zostały materiały źródłowe i publikacje Głównego Urzędu Statystycznego dla poszczególnych województw. Drugi etap badań odnosił się do określenia - na podstawie Rządowego programu i Raportu dotyczącego Uniwersytetów Trzeciego Wieku - możliwości związanych z rozwojem UTW jako organizacji, które wspierają osoby starsze. W toku analiz wykorzystano metody tabelaryczne i opisowe.

Wyniki badań

Dezaktywacja osób starszych w wieku 50+ stanowi skutek postępujących zmian cywilizacyjnych, demograficzno-kulturowych, jak i ekonomicznych aspektów związanych z szansami lub barierami rozwoju osób starszych. Upadłości zakładów pracy, restrukturyzacja, wzrost stopy bezrobocia wspierały przemiany oraz możliwości i chęci przejścia seniorów na wcześniejsze emerytury. Wykształcenie oraz nawyki i doświadczenia okazywały się coraz mniej przydatne. Stawały się obciążeniem związanym z nową rzeczywistością ekonomiczną. Postęp globalizacyjny oraz technologiczny coraz częściej uniemożliwiał emerytom wykorzystanie swoich umiejętności i dostosowanie się do

zachodzących zmian. Rosnące przekonanie o coraz mniejszej wydajności pracy osób starszych przekształcało się stopniowo w kult młodości [10].

W latach 80 i 90 minionego stulecia w Polsce działało kilkadziesiąt UTW. Gwałtowny wzrost ich liczby nastąpił na przełomie XX i XXI wieku. Był on spowodowany transformacją ustrojową, kształtowaniem się społeczeństwa obywatelskiego oraz powstaniem samorządu terytorialnego [6].

W 2017 roku w Polsce funkcjonowało 2076 UTW (tabela 2). Najwięcej tego typu jednostek prowadziło swoją działalność w województwach: śląskim oraz mazowieckim (kolejno 247 oraz 240 jednostek), następnie w województwach: małopolskim oraz wielkopolskim (kolejno 193 oraz 181 jednostek). Najmniej UTW odnotowano w 2017 roku w województwach: lubuskim oraz świętokrzyskim (kolejno 45 i 50 jednostek).

Tabela 2. Liczba Uniwersytetów Trzeciego Wieku w 2017 roku

Województwo	Liczba UTW	Województwo	Liczba UTW
Dolnośląskie	128	Podkarpackie	113
Kujawsko-pomorskie	137	Podlaskie	89
Lubelskie	149	Pomorskie	139
Lubuskie	45	Śląskie	247
Łódzkie	128	Świętokrzyskie	50
Małopolskie	193	Warmińsko-mazurskie	71
Mazowieckie	240	Wielkopolskie	181
Opolskie	72	Zachodniopomorskie	94

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych: <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/podgrup/temat> (dostęp na dzień: 19.03.2019 r.).

Statystyki wskazują, że liczba osób starszych uczestniczących w zajęciach uniwersyteckich w 2017 roku wynosiła ponad 100 tys. osób (tabela 3). Najwięcej uczestników uczących się w UTW odnotowano w województwach: mazowieckim oraz śląskim (kolejno 15,7% oraz 13,6% ogółu uczących się w UTW w Polsce). Najmniej uczestników zaobserwowano w województwach: świętokrzyskim, podlaskim, lubuskim, warmińsko-mazurskim oraz opolskim (udział osób uczących się w UTW w stosunku do ogółu osób uczących się waha się w granicach 3,0%-3,7%).

Tabela 3. Liczba osób uczących się w Uniwersytetach Trzeciego Wieku w 2017 roku

Województwo	Liczba słuchaczy	Województwo	Liczba słuchaczy
Dolnośląskie	6 120	Podkarpackie	4 420

Kujawsko-pomorskie	7 416	Podlaskie	3 588
Lubelskie	4 521	Pomorskie	5 179
Lubuskie	3 605	Śląskie	14 772
Łódzkie	8 225	Świętokrzyskie	3 275
Małopolskie	8 429	Warmińsko-mazurskie	3 880
Mazowieckie	17 049	Wielkopolskie	8 939
Opolskie	3 979	Zachodniopomorskie	5 118

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych: <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/podgrup/temat> (dostęp na dzień: 19.03.2019 r.).

W większości województw uwidacznia się zależność pomiędzy liczbą osób uczących się w UTW, a liczbą UTW, liczbą osób aktywnych zawodowo w wieku 50+ oraz liczbą emerytów i rencistów. W celu zbadania siły powiązania pomiędzy tymi zmiennymi, zasadne jest zastosowanie współczynnika korelacji rang Spearmana (tabela 4).

Tabela 4. Arkusz danych z nadanymi rangami służącymi do ustalenia współczynnika korelacji rang Spearmana

Województwo	Ranga: liczba osób uczących się w UTW	Ranga: liczba UTW	Ranga: liczba osób aktywnych zawodowo w wieku 50+	Ranga: liczba emerytów i rencistów
Mazowieckie	1	2	1	2
Śląskie	2	1	2	1
Wielkopolskie	3	4	3	3
Małopolskie	4	3	4	4
Łódzkie	5	8	6	6
Kujawsko-Pomorskie	6	7	10	8
Dolnośląskie	7	9	5	5
Pomorskie	8	6	7	9
Zachodniopomorskie	9	11	11	11
Lubelskie	10	5	8	7
Podkarpackie	11	10	9	10
Opolskie	12	13	15	16
Warmińsko-mazurskie	13	14	12	13
Lubuskie	14	16	16	15
Podlaskie	15	12	14	14
Świętokrzyskie	16	15	13	12

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych: <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/podgrup/temat> (dostęp na dzień: 19.03.2019 r.).

Obliczone wartości wskaźnika zaprezentowano w tabeli 5.

Tabela 5. Obliczone wartości współczynnika korelacji rang Spearmana

Zależność	wartość współczynnika
liczba osób uczących się w UTW, liczba UTW	0,879
liczba osób uczących się w UTW, liczba osób aktywnych zawodowo w wieku 50+	0,896
liczba osób uczących się w UTW, liczba emerytów i rencistów	0,893

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z tabeli 4.

Obliczone współczynniki potwierdzają wcześniejsze przypuszczenie, iż istnieje silna zależność pomiędzy poszczególnymi zmiennymi, tj. pomiędzy liczbą osób uczących się w UTW, a liczbą UTW, liczbą osób aktywnych zawodowo w wieku 50+ oraz liczbą emerytów i rencistów. Największy poziom korelacji istnieje pomiędzy liczbą osób uczących się w UTW oraz liczbą osób aktywnych zawodowo w wieku 50+. Potwierdzone zostały również istotności obliczonych wskaźników.

Jednym z głównych problemów wyłaniających się wśród krajów Unii Europejskiej jest starzenie się społeczeństwa. Skuteczność działania, w obszarze polityki gospodarczej na rzecz osób starszych, powinna skupić się na poszczególnych etapach realizacji procedur, łączących ze sobą wiele elementów wskazujących na kierunki, w których powinna ona być realizowana. Do powodzenia takich działań konieczne jest poddawanie analizie poszczególnych aspektów życia osób starszych. Pozwoli to na zgłębienie wiedzy w obszarach, w których faktycznie należałoby ulepszyć opiekę nad tą grupą wiekową [11].

Osoby o dużej aktywności zawodowej chcąc podnieść swoje kwalifikacje korzystają z usług UTW. Istotną kwestią wpływającą bezpośrednio na procesy tworzenia się kolejnych oddziałów uniwersyteckich jest przede wszystkim brak zainteresowania ze strony seniorów, co często wynika z nieświadomości istnienia UTW. Największe problemy stwarza miejsce zamieszkania, które nie pozwala na aktywne uczestnictwo w zajęciach prowadzonych przez uniwersytety. Oferta uniwersytetów nie dociera do najdalszych miejscowości, dlatego też osoby ze wsi mają utrudniony dostęp do wiedzy i zdobywania nowych umiejętności, które mogą m.in. zwiększać szansę na pozyskanie pracy, zwiększenie wynagrodzenia oraz zmniejszenie czasu poszukiwania zatrudnienia. Należy zwrócić uwagę, iż sam fakt zdobycia etatu na wsi jest trudnym procesem, który dodatkowo spotyka się ze zjawiskiem niechęci

społeczeństwa z tych terenów do edukacji oraz brakiem przekonania o celowości nauczania [12].

Podstawowym celem UTW jest aktywizacja seniorów w życie publiczne i obywatelskie, które pozwoliłoby na funkcjonowanie ich jako pełnoprawnych członków społeczeństwa obywatelskiego. Ważne jest, aby umożliwić wymianę doświadczeń nie tylko na poziomie krajowym ale również międzynarodowym. Kształcenie na Uniwersytetach Trzeciego Wieku ściśle związane jest z podnoszeniem jakości życia seniorów [13]. Uniwersytety zaspokajają między innymi potrzeby psychospołeczne i zdrowotne słuchaczy. W dotychczasowych badaniach społecznych zaobserwowano, iż osoby z wykształceniem średnim i wyższym, jak i osoby, które zdobywają wiedzę, posiadają lepsze zdrowie, większą sprawność fizyczną i intelektualną w porównaniu do osób, które takich działalności nie podejmują [14].

Jednocześnie warto podkreślić znaczenie biznesu wchodzącego w skład gospodarki opartej na wiedzy. Odpowiedzialność społeczna biznesu obliguje do kształtowania relacji pomiędzy interesariuszami. Działalność gospodarki oparta jest na trzech obszarach: efektywności, ekonomiczności i etyczności [15]. Pomimo, że biznes i społeczeństwo są traktowane przeciwstawnie, należy zmieniać postrzeżenia i rozpatrywać je jako wspólny element społeczny. Wiąże się to z uniwersytetami, które prowadząc działalność dydaktyczną i mają na uwadze przygotowanie absolwentów do pełnienia konkretnych ról społecznych. Na absolwentach spoczywa bowiem odpowiedzialność za efektywne wydatkowanie środków publicznych i rozwój gospodarczy. UTW powinny więc kreować wzajemne relacje z otoczeniem i tworzyć wspólne bogactwo krajowe również w obszarze kształcenia ludzi starszych. Do najważniejszych możliwości stwarzanych przez działalność edukacyjną Uniwersytetów Trzeciego Wieku zalicza się:

- edukację i przystosowywanie osób starszych do panujących trendów i postępujących zmian technologicznych,
- integrację i aktywizację w ramach działalności lokalnych środowisk,
- spełnianie funkcji zaspokajania potrzeb psychospołecznych i zdrowotnych swoich podopiecznych dzięki rozwiniętym panelom informacyjnym,
- wyrównywanie szans oraz zapobieganie wykluczeniu społecznemu związanemu ze starzeniem się najstarszych grup wiekowych,
- stwarzanie możliwości rozwojowych dla emerytów,
- propagowanie prozdrowotnych nawyków i promowanie zdrowia,

- organizowanie czasu wolnego spędzanego przez seniora oraz utrzymywanie i nawiązywanie nowych więzi i relacji międzyludzkich podczas prowadzonych zajęć dydaktycznych [16].

W związku z powyższym, poprawa jakości życia, wzrost świadomości i aktywności fizycznej zainteresowanych, życie w lepszym zdrowiu oraz dokończenie się seniorów w obszarach związanych z ich funkcjonowaniem we współczesnym społeczeństwie powinny być zauważalne. Przekłada się to na lepsze samopoczucie, możliwości samorealizacji, poczucie własnej wartości oraz spełniania marzeń, co jest korzyścią, której nie da się zmierzyć.

Uniwersytety Trzeciego wieku mają również swój wkład w gospodarkę kraju. Do najważniejszych przykładów należą:

- przekazywanie wartości kulturowych, historycznych i rozpowszechnienie ich wśród młodszych uczestników kursu lub młodzieży, z którą seniorzy mogą mieć styczność na różnego rodzaju spotkaniach,
- tworzące się grupy samopomocowe organizujące wsparcie niematerialne pośród innych osób potrzebujących pomocy, odciażając tym samym system pomocy społecznej oraz budżety jednostek samorządów terytorialnych,
- uczestnictwo seniorów w działaniach na rzecz lokalnych grup i wspólnot, oferując pomoc fizyczną i materialną,
- osoby z wyższym wykształceniem nawet pośród seniorów to osoby posiadające lepsze zdrowie i sprawność fizyczną, rzadziej korzystające z opieki medycznej generując tym samym mniejsze koszty systemowe,
- następuje otwarcie się emerytów na rynek pracy i powrót lub wzrost liczby zatrudnionych na dodatkowych etatach,
- towarzyszący uczelniom system postępowania w formie wolontariatu pozwala na odciążenie systemu społecznego poprzez wspomniane w tekście systemy.

Wnioski

Podsumowując, wyniki przeprowadzonych analiz wskazują powszechność działania Uniwersytetów Trzeciego Wieku w Polsce w roku 2017, ze szczególnym wskazaniem na województwa mazowieckie i śląskie. W tym samym roku było ich na terenie kraju 2076. Wskaźniki liczebności uniwersytetów, wraz z kolejnymi latami zmieniają się w poszczególnych województwach w związku z coraz większym zainteresowaniem wśród

grupy docelowej. Analiza danych statystycznych potwierdza, że zależność pomiędzy liczbą osób studiujących na Uniwersytetach Trzeciego Wieku a wzrostem liczby tego typu jednostek, jak również liczbą osób, które zostają aktywne zawodowo w wieku 50+ i osobami na emeryturze bądź rencie jest statystycznie istotna. Najwyższy poziom korelacji występuje pomiędzy liczbą osób przystępujących do kursów na Uniwersytetach a osobami pozostającymi w pełnej aktywności zawodowej w wieku 50+.

Idea tworzenia Uniwersytetów Trzeciego Wieku to sposób, w którym następuje upodmiotowienie i ograniczenie marginalizacji osób starszych. Wszelkoność doradztwa, tworzenie funduszy samopomocowych, tworzenie klubów regionalnych, czy działania podejmowane na rzecz upowszechnienia współpracy międzypokoleniowej to formy zrzeszające seniorów i dające im szanse rozwoju umiejętności i akceptacji swojej sytuacji życiowej oraz przetrwania w zmieniającym się pod względem technologicznym społeczeństwie. Uniwersytety Trzeciego Wieku stanowią formę placówek edukacyjno-aktywizujących polskich emerytów, które stwarzają wiele możliwości mogących wpływać na poprawę jakości życia, czy też wzrost świadomości i aktywności fizycznej. Dodatkowo, funkcjonowanie tego typu jednostek może przyczyniać się do rozwoju gospodarki krajowej, co stanowi jeden z argumentów, iż działania podejmowane na rzecz osób starszych powinny być traktowane priorytetowo.

Literatura

- [1] TOWALSKI R. Rozwój sektora gospodarki społecznej w krajach Unii Europejskiej. Wnioski dla Polski, Warszawa: mimeo; 2004.
- [2] HAUSNER J. (2007), Ekonomia społeczna jako sektor gospodarki. *Ekonomia społeczna*. 2007; 1(1): 9-14.
- [3] Raport Uniwersytet Trzeciego Wieku jako odpowiedź na potrzeby środowiska osób starszych, http://www.fpng.pl/pdf/raport_uniwersytet_trzeciego_wieku.pdf.
- [4] SZLUZ A.M. (2016), Umocowania prawne polskich uniwersytetów trzeciego wieku. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio J, Paedagogia-Psychologia*. 2016; 1: 163-171. DOI: 10.17951/j.2016.29.1.163.
- [5] RICHERT-KAŻMIERSKA A., FORKIEWICZ M. (2013), Kształcenie osób starszych w koncepcji aktywnego uczenia się. *Studia Ekonomiczne, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach*. 2013; 131: 127-139.

- [6] BORCZYK W., NALEPA W., KNAPIK B., KNAPIK W. Standardy działania uniwersytetów trzeciego wieku w Polsce. Nowy Sącz: Ogólnopolska Federacja Stowarzyszeń UTW. Fundacja Rozwoju Ziem Górskich; 2014.
- [7] BORCZYK W. (2012), Sytuacja osób starszych w kontekście doświadczeń Uniwersytetów Trzeciego Wieku, http://www.wrzos.org.pl/download/Ekspertyza_2_ASOS.pdf (dostęp na dzień: 19.03.2019 r.).
- [8] Rządowy program na rzecz aktywności społecznej osób starszych na lata 2012-2013, 2012. Załącznik do uchwały nr 137 Rady Ministrów z dnia 24 sierpnia 2012 r., Warszawa.
- [9] SKIBIŃSKA E. (2007), Proces kształcenia seniorów. Rocznik Andragogiczny. 2007; 2007: 57-80.
- [10] ADAMIEC J. (2012), Polityka przedłużania aktywności zawodowej osób starszych. Studia BAS. 2012; 2(30): 151-168.
- [11] Raport na temat sytuacji osób starszych w Polsce 2012. Instytut pracy i spraw socjalnych, Warszawa 2012.
- [12] PRAUZNER T. (2011), LifeLong Learning – edukacja na całe życie. Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Edukacja Techniczna i Informatyczna. 2011; 6: 163-170.
- [13] HALICKA M. Satysfakcja życiowa ludzi starszych. Białystok: Akademia Medyczna Białystok; 2004.
- [14] KRYSZKIEWICZ CZ. Aktywne życie seniorów warunkiem pomyślnego starzenia się, [w:] STEUDEN S., MARCZUK M. (red.), Starzenie się a satysfakcja z życia. Lublin: Wydawnictwo KUL; 2006.
- [15] LEJA K. Uniwersytet organizacją służącą otoczeniu, [w:] LEJA K. (red.), Społeczna odpowiedzialność uczelni. Gdańsk: Wydawnictwo Politechniki Gdańskiej; 2005.
- [16] KOZIEŁ D., TRAFIAŁEK E. (2007), Kształcenie na Uniwersytetach Trzeciego Wieku a jakość życia seniorów. Gerontologia Polska. 2007, 15(3): 104-108.

Streszczenie

Cel: Głównym celem pracy była prezentacja możliwości, jakie niosą ze sobą Uniwersytety Trzeciego Wieku w stosunku do osób starszych oraz gospodarki kraju. W pierwszym etapie badań sprawdzono, czy istnieją czynniki mogące wpływać na liczbę osób uczestniczących w zajęciach organizowanych przez UTW. W związku z tym zbadano zależności przyczynowe pomiędzy liczbą osób uczestniczących w zajęciach organizowanych przez UTW a liczbą

UTW, liczbą osób aktywnych zawodowo w wieku 50+ oraz liczbą emerytów i rencistów. Okres badawczy odnosił się do roku 2017. Drugi etap badań odnosił się do określenia możliwości związanych z rozwojem UTW jako organizacji, które wspierają osoby starsze.

Materiały i metody: W badaniu posłużono się wskaźnikiem korelacji rang Spearmana. W tym celu wykorzystane zostały materiały źródłowe i publikacje Głównego Urzędu Statystycznego dla poszczególnych województw dotyczące liczby uniwersytetów oraz słuchaczy. Przeanalizowana została również literatura i dane związane z działalnością Uniwersytetów Trzeciego Wieku. Na podstawie Rządowego programu i Raportu dotyczącego Uniwersytetów Trzeciego Wieku określono możliwości związane z rozwojem jednostek jako organizacji, które wspierają osoby starsze.

Wyniki i wnioski: Wyniki przeprowadzonych analiz wskazują powszechność działania uniwersytetów w Polsce w roku 2017. Z danych wynika, że w tym samym roku na terenie kraju działało 2076 jednostek. Analiza danych statystycznych potwierdza, że zależność pomiędzy liczbą osób studiujących na Uniwersytetach Trzeciego Wieku a wzrostem liczby tego typu jednostek, jak również liczbą osób, które zostają aktywne zawodowo w wieku 50+ i osobami na emeryturze bądź rencie jest statystycznie istotna. Idea tworzenia Uniwersytetów Trzeciego Wieku to sposób, w którym następuje upodmiotowienie i ograniczenie marginalizacji osób starszych. Uniwersytety Trzeciego Wieku stwarzają wiele możliwości mogących wpływać na poprawę jakości życia, czy też wzrost świadomości i aktywności fizycznej. Dodatkowo, funkcjonowanie tego typu jednostek może przyczyniać się do rozwoju gospodarki krajowej, co stanowi jeden z argumentów, iż działania podejmowane na rzecz osób starszych powinny być traktowane priorytetowo.

Słowa kluczowe:

Uniwersytety Trzeciego Wieku, osoby starsze.
